

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

ผลจากการศึกษา รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ของชุมชนชายฝั่งทะเล เขตบางขุนเทียน และประเมินระดับการยอมรับทางความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชน ตลอดจนศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับดังกล่าว มีผลพอบสรุปได้ดังนี้

การศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ชุมชนชายฝั่งทะเล เขตบางขุนเทียน ที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่กำหนดให้เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเรียงตามลำดับความสำคัญได้ 3 อันดับ ประกอบด้วย หนึ่ง รูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง สอง รูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาทรัพยากรธรรมชาติและรักษาระบบนิเวศ และสาม รูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ แต่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สมบูรณ์จะต้องประกอบด้วย รูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง รูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาทรัพยากรธรรมชาติและรักษาระบบนิเวศ และรูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นด้วย ดังนั้น กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จึงไม่ได้กำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวในพื้นที่นี้เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างสมบูรณ์ ทั้งนี้ รูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนอกจากจะต้องประกอบไปด้วยรูปแบบทั้งสามดังกล่าวแล้ว ยังอาจเพิ่มรูปแบบอื่น ๆ เข้าไปได้อีก สรุปได้ว่า รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ชายฝั่งบริเวณนี้ ควรประกอบด้วย การอนุรักษ์ทรัพยากร การศึกษาทรัพยากรธรรมชาติและรักษาระบบนิเวศ การมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น และเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ โดยไม่มุ่งเน้นกิจกรรมนันทนาการเป็นหลัก

การศึกษาระดับการยอมรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จากผลการศึกษาระดับการยอมรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชนในชุมชนชายฝั่งทะเล เขตบางขุนเทียน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการยอมรับทางความคิดต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับปานกลาง แสดงว่าประชาชนในชุมชนชายฝั่งทะเลมีความเห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีความสำคัญ เหมาะสมกับการพัฒนาชุมชนและส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในสถานการณ์ปัจจุบัน ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับกระแสการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อเป็นการแก้ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ เมื่อพิจารณาตามองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้ง 4 ด้านแล้ว การจัดการด้านพื้นที่มีระดับการยอมรับสูง ส่วนอีก 3 ด้าน คือ การจัดการท่องเที่ยว การจัดกิจกรรม และการมีส่วนร่วม มีระดับการยอมรับในระดับปานกลาง

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จากการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชนในชุมชนชายฝั่งทะเล เขตบางขุนเทียน มีผลพอสรุได้ ดังนี้

1. ลักษณะข้อมูลทั่วไป

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างซึ่งส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุอยู่ในช่วง 41-50 ปี มีสถานภาพสมรส ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน ประมาณ 41-50 ปี มีระดับการศึกษาชั้นประถมศึกษา มีอาชีพรับจ้าง รายได้อยู่ในช่วง 60,000-90,000 บาท/ปี ส่วนใหญ่มีสถานภาพทางสังคมเป็นประชาชนทั่วไปและไม่เคยร่วมกิจกรรมท่องเที่ยว สำหรับผู้ที่เคยร่วมกิจกรรมท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างตอบว่าเคยร่วมขับเรือนำเที่ยวมากที่สุด

2. การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เคยได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยได้รับจากแหล่งข่าววิทยุ/โทรทัศน์ การรับรู้ข่าวสารอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนใหญ่มีคะแนนอยู่ในช่วง 4-10 คะแนน โดยเห็นว่าตนได้รับข่าวสารการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจากแหล่งข่าวต่าง ๆ อย่างเพียงพอแล้ว และเห็นว่าควรมีข่าวสารการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพิ่มเติมจากแหล่งข่าวอื่นบ้าง เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร หรือสิ่งพิมพ์อื่นๆ และจากผู้นำชุมชนนอกจากนี้มีการเสนอว่า

ต้องการข่าวสารการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจากวิทยุ/โทรทัศน์ ในเรื่องการจัดการด้านสถานที่ท่องเที่ยว การแนะนำและประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

3. ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน

ผู้วิจัยได้ทำการวัดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามองค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยว 4 ด้าน คือ ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรม และด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น ส่วนความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชายเลนโดยใช้หลักการอนุรักษ์ 3 ประการ คือ การใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน การฟื้นฟู และการสงวนเก็บรักษาทรัพยากรไม่ให้หมดสิ้นไป พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีคะแนนอยู่ในช่วง 11-15 คะแนน ซึ่งหมายถึงมีความรู้ในระดับปานกลาง

เนื่องจากข้อคำถามที่เกี่ยวกับองค์ประกอบด้านการจัดการที่ถามว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องการปริมาณนักท่องเที่ยวจำนวนมาก (Mass tour) นั้น กลุ่มตัวอย่างตอบถูกต้องเพียงร้อยละ 28.6 ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไม่ใช่สิ่งตรงข้ามกับการท่องเที่ยวแบบคณะใหญ่ (Mass tour) เพราะการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไม่ได้ถูกจำกัดที่ขนาดของการท่องเที่ยว แต่จำกัดรูปแบบกิจกรรมและขนาดที่เหมาะสมกับพื้นที่ นักท่องเที่ยวกลุ่มเล็ก ๆ ก็สามารถทำลายสิ่งแวดล้อมได้เช่นเดียวกันหรืออาจมากกว่านักท่องเที่ยวคณะใหญ่หากปราศจากการจัดการที่ดี ซึ่งการจัดการท่องเที่ยวคณะใหญ่ในทิศทางและภายใต้รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นจัดเป็น Mass ecotourism (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2544)

4. การทดสอบสมมติฐาน

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดสมมติฐานไว้ 8 สมมติฐาน เพื่อทดสอบความแตกต่างระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ผลการทดสอบสมมติฐานมีดังนี้

4.1 ปัจจัยที่ไม่มีผลกับการยอมรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ เพศ และรายได้ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้

4.2 ปัจจัยที่มีผลกับการยอมรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน สถานภาพทางสังคม การเคยเข้าร่วมกิจกรรมท่องเที่ยว การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน ผลการทดสอบสมมติฐาน ดังแสดงในตารางที่ 32 สามารถสรุปได้ ดังนี้

ปัจจัยด้านระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ มีผลต่อการยอมรับทางความคิดต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 (Significant = 0.015) สรุปว่า ประชาชนที่มีระยะเวลาอาศัยอยู่ในพื้นที่แตกต่างกันมีการยอมรับต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแตกต่างกันไป ทั้งนี้ เมื่อนำมาเปรียบเทียบเป็นรายคู่ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีระยะเวลาอาศัยอยู่ในชุมชนชายฝั่งทะเล 41-50 ปี มีค่าเฉลี่ยระดับการยอมรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน้อยกว่ากลุ่มอื่น ๆ ดังนั้น เพื่อให้เกิดการยอมรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพิ่มมากขึ้นจึงควรให้ความสนใจกับกลุ่มที่มีระยะเวลาอาศัยอยู่ในพื้นที่ 41-50 ปี ให้มากยิ่งขึ้น

ปัจจัยด้านตำแหน่งทางสังคมของประชาชน มีผลต่อระดับการยอมรับทางความคิดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 (Significant = 0.017) สรุปว่าประชาชนที่มีตำแหน่งทางสังคมไม่ว่าจะเป็นประธานชุมชน คณะกรรมการชุมชน รวมทั้งผู้ประกอบการ และประชาชนทั่วไป มีผลต่อการยอมรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยเฉพาะกลุ่มที่เป็นคณะกรรมการชุมชนซึ่งมีค่าเฉลี่ยระดับการยอมรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสูงกว่ากลุ่มอื่น

ปัจจัยการเคยเข้าร่วมกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีผลต่อระดับการยอมรับทางความคิดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 (Significant = 0.048) สรุปได้ว่า การเคยเข้าร่วมกิจกรรมท่องเที่ยวช่วยทำให้เกิดการยอมรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากกว่า ดังนั้น จึงควรมีการประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ให้มากยิ่งขึ้น

ปัจจัยทางด้านการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชน มีผลต่อการยอมรับทางความคิดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 (Significant = 0.010) สรุปได้ว่า ประชาชนที่มีการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากกว่ามีการยอมรับเร็วกว่าดังนั้น ในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงควรทำอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

ปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนของประชาชนมีผลต่อระดับการยอมรับทางความคิดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับ 0.05 (Significant = 0.000) สรุปได้ว่า ประชาชนที่มีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนสูง มีการยอมรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสูงเช่นกัน ดังนั้น การเสริมสร้างความรู้ให้กับประชาชนอย่างทั่วถึง จะช่วยทำให้มีการยอมรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพิ่มขึ้น

ทั้งนี้ เพื่อให้มีการพัฒนาการจัดการทรัพยากรของท้องถิ่น โดยเฉพาะทรัพยากรป่าชายเลนให้คงอยู่จนถึงรุ่นลูกรุ่นหลานตลอดไป

ตารางที่ 32 สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

ตัวแปรอิสระ	ค่า นัยสำคัญ ทางสถิติ	ผลการทดสอบ	
		เป็นไปตาม สมมติฐาน	ไม่เป็นไปตาม สมมติฐาน
1. เพศ	0.667		✓
2. อายุ	0.056		✓
3. ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน	0.015*	✓	
4. รายได้	0.092		✓
5. สถานภาพทางสังคม	0.017*	✓	
6. การเข้าร่วมกิจกรรมท่องเที่ยว	0.048*	✓	
7. การรับรู้ข่าวสารการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	0.010*	✓	
8. ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน	0.000*	✓	

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ข้อเสนอแนะ

ผลจากการวิจัย “การยอมรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชนในชุมชนชายฝั่งทะเล เขตบางขุนเทียน” ผู้วิจัยสามารถเสนอข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะบางประการ 3 ประเด็นกว้าง ๆ ซึ่งอาจเป็นประโยชน์ต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อไป ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1.1 กลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษามีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนในระดับสูง และจากการหาความสัมพันธ์พบว่าตัวแปรความรู้ดังกล่าวมีผลต่อ

ระดับการยอมรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังนั้น เพื่อส่งเสริมให้มีการยอมรับของประชาชนในชุมชนชายฝั่งทะเล จึงควรมีการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนควบคู่กันไปด้วย

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพทางสังคมมีการยอมรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้เร็วกว่ากลุ่มที่ไม่มีตำแหน่งทางสังคม ดังนั้น เพื่อให้มีการยอมรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพิ่มมากขึ้นควรมีการส่งเสริมบทบาทของประชาชนในชุมชนให้มีการจัดตั้งกลุ่มไม่ว่าจะเป็นกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน หรือกลุ่มที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อให้มีการจัดกิจกรรมที่หลากหลายมากขึ้นได้แก่ กลุ่มกิจกรรมกินปูทะเล กิจกรรมขี่จักรยาน กิจกรรมพายเรือ และกิจกรรมล่องเรือชมธรรมชาติ เป็นต้น ทั้งนี้ ต้องมีการจัดกิจกรรมของกลุ่มต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในพื้นที่ให้มีนักท่องเที่ยวเข้ามา มาก ๆ และเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับประชาชนในท้องถิ่นด้วย

1.3 การกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ชายฝั่งทะเล เขตบางขุนเทียน กรุงเทพฯ พบว่า ควรให้ความสำคัญกับรูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นให้มากยิ่งขึ้น ซึ่งจากการศึกษาของสุรศักดิ์ (2547) พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ป่าชายเลน เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานครในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนอยู่ในระดับต่ำ ส่วนในการวิจัยครั้งนี้การยอมรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจากองค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม พบว่าอยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้น จึงมีความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนให้มากยิ่งขึ้น ทั้งทางภาครัฐและภาคเอกชน โดยการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวให้บ่อยครั้งมากยิ่งขึ้น สร้างสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวที่ไม่ใช่สิ่งก่อสร้างใหญ่โต แต่อาจเป็นความเป็นมิตรกับนักท่องเที่ยว ความสะอาดและราคาของอาหารทะเลที่เป็นผลผลิตที่สำคัญของชุมชนในท้องถิ่นนี้ไม่ว่าจะเป็นหอยแครง ปูทะเล และกุ้งทะเล เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

2.1 คณะกรรมการชุมชนที่ถือว่าเป็นกลุ่มของผู้นำชุมชน ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการรับรู้ข่าวสารการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพิ่มเติม โดยต้องการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว ซึ่งบุคคลที่รับข่าวสารการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นเป็นการรับรู้ในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ ไม่ต่อเนื่อง

ดังนั้น เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในการรับรู้ข่าวสารการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ควรมีการประชาสัมพันธ์เป็นประจำในช่วงใดช่วงหนึ่งให้ชัดเจน นอกจากนี้ ควรมีการนำเสนอการท่องเที่ยวของพื้นที่ใกล้เคียงกันรวมกันไปด้วยเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้มากยิ่งขึ้น

2.2 จากข้อเสนอแนะของคณะกรรมการชุมชนในการจัดการปัญหาด้านพื้นที่ ที่ให้มีการปลูกป่าชายเลนเพิ่มเติมเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่สวยงามนั้น การปลูกป่าชายเลนในบริเวณชายฝั่งทะเลเขตบางขุนเทียน จะต้องได้รับการดูแลรักษาแนวเขตป่าชายเลนให้มากยิ่งขึ้น เนื่องจากการกัดเซาะพังทลายของชายฝั่งจากคลื่นลมแรง และการบุกรุกพื้นที่ชายฝั่ง การฟื้นฟูป่าชายเลนนอกจากต้องมีการปลูกเพิ่มเติมแล้ว จำเป็นต้องมีการบำรุงดูแลรักษาป่าชายเลนที่ปลูกเพิ่มเติมไปด้วยเช่นกัน

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรจะได้มีการศึกษาถึงการยอมรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เกิดจากหน่วยงานภาครัฐได้มีโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ชายฝั่งทะเล เขตบางขุนเทียน เช่น โครงการฟื้นฟูและพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเล โครงการเพิ่มพื้นที่ป่าชายเลน การเผยแพร่ความรู้ในด้านระบบนิเวศชายฝั่งทะเล การก่อสร้างศูนย์ศึกษาและอนุรักษ์ธรรมชาติป่าชายเลน การสร้างทางเดินศึกษาธรรมชาติป่าชายเลน การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการจัดกิจกรรมต่อเรือชมธรรมชาติ การดำรงชีวิตของชุมชนบริเวณชายฝั่ง เพื่อศึกษาว่าประชาชนยอมรับต่อโครงการของรัฐในระดับใด ทั้งนี้ จะได้รับรู้ถึงความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นว่าต้องการพัฒนาท้องถิ่นและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของท้องถิ่นในรูปแบบใด